

Inernerit saqqummiunneqartut nalunaarusiamit uannga:

MEEQQAT PIITSUULLUTIK PERORIARTUSSANGILLAT

KALAALLIT NUNAANNI PIITSUUSSUSEQ
INOOQATIGIINNIKKULLU NALIGIINNGISSUSEQ
MEEQQAT TUNGAANNIT ISIGALUGU

SULIARINNITTUT Cecilia Petrine Pedersen Stine Schou Mikkelsen Peter Bjerregaard
uunga: MIO, 2013

NAATSORSUEQQISSAARTARFIK

STATENS INSTITUT
FOR FOLKESUNDHED
SYDDANSK UNIVERSITET

mio

tungavigineqarpoq, MIO sinnerlugu Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik suleqatigalugu, Sundhedsforskning i Grønland ved Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet suliarineqartoq. Nalunaarusiaq tamakkiisoq WWW.MIO.GL-mi atuarneqarsinnaavoq.

Piitsuulluni peroriartorneq inersimasutut inuunermi qaqugorsu-armut sunniuteqarsinnaavoq. Meeqqat ilaqutariinni piitsuusuni alliarortut meeraqatiminnut allanut naleqqiullutik inunnit allanit inuiaqatigiinniilluunniit ajattorneqarsinnaalernissaminnut aarlerinartumik inississinnaasarpur. Meeqqat piitsuusut meeraanermi aningaasatigut amigaateqarnerup kingunerisaanik inuunermik ilaanni pilliutigisarpaat, tassani angajoqqaamik inissisimanagerisa assinganik inissisimaleratarsinnaasaramik. Nerisassanik amigaateqarnermik saniatigut piitsuussuseq inunnut akuusinnaannginnermik kinguneqarsinnaavoq, tamannalu inunnut akuujunnaarnermik kinguneqarsinnaalluni. Piitsuussuseq amigaateqarnerlu imminni tigussaapput, alla tassaavoq peqqiissuseq piitsuunerup nassatarisartagaa. Ilisimaneqarpoq, meeqqat peqqissusiat piitsuussutsimut toqqaannartumik attuumassuteqartoq, ilaqutariit piitsuusut meerartaat ukioqatiminnut ilaqutariinni aningaasarsaarnerusunut naleqqiullugit peqqinnginnerusarmata. Piitsuussuseq taamaalluni meeqqat peqqissusiannut aarlerinartorsiorititsisinnaavoq. Taamaammata Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuussusiat matumani aningaasaqarnerup inuiaallu peqqissusiisa tungaasigut isigalugu ersersinniarneqarpoq. 2007-imi nalunaarusiat pingasut Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuussusiat qanoq annertutigisog pillugu qulaajaasut saqqummerput. Nalunaarusiaq manna piitsuussutsip aningaasaqarnerup tungaaniit isigalugu malitseqartitsineruvoq.

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaat marts 1992-imi Kalaallit Nunaata atuutsilerpaa. Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit Isumaqatigiissutaat naapertorlugu meeraq naammaginatsumik inuunermi atugassarititaasut meeqqat inuunerissaarnerannut pingaarutulerujussuit ilagaat. Isumaqatigiissummi artikel 27-imi aalajangersarneqarpoq, "meeraq kinaluunniit meeqqat timikkut, tarnikkut, arnersaakkut, maligassatigut kiisalu inuttut ineriartor-

MEERAQ QAQUGUKKUT PIITSUUSARPA?

Piitsuussuseq pillugu Kalaallit Nunaat pisortatigoortumik nasuiaatissaqanngilaq, piitsuussuserlu qanoq paasineqassanersog uuttorneqassanersorlu isumaqatigiissutigisallugu ajornakusoorpoq, politikikkut aammalumi ilisimatusarnerup iluani. Aningaasaqarnermik piitsuussuseq assigiinngitsutigut uuttorneqarsinnaavoq, Kalaallillu Nunaanni oqallissigisallugu oqariaasuvog ajornartorujussuaq, pinngortitarmi piniagassatigut naasutigullu aningaasarsiornermik ajornartoornerdigut tapertassatut pisuussuteqartorujussuvog. Taama tapertaqartarneq qujanartumik ilaqutariippassuarni isumagineqartarpoq. Ilaqutariinnulli amerlasuunut pisortanit ikiorsiissuteqartarneq – piffissamut qaninnerusumut ungasinnerusumullu – suli pisariaqartinneqartarpoq.

Taamaattorli aningaasarsiornermi piitsuussuseq inuunermi atugassarititaasut minnerpaaffissaasa ataanni inuuneqarnerut nasuiarneqarsinnaavoq. Piitsuulluinnassutsip piitsuungaatsiarnerullu akornat immikkoortineqartarput. Piitsuulluinnassutsip kingunerisarppaa inuuniarnermi pisariaqartit tunngaviulluinnartut akilissallugit akissaqannginneq, soorlu ineqarnermut, imermut inuussutissanullu pisariaqartit. Piitsuulluinnassutsip killeqarnera nalinginnaasumik atorneqartarpoq, nunani akissarsiaakifiusuni piitsuussutsip uuttorneratigut taamallu ullormut isertitat dollars-imut ataatsimut tagginneqakkajuttarlutik. Piitsuungaasutsip kingunerisarppaa, najugaqarfigisami akuerisaasinnaasumik inuuneqarsinnaanngissuseq, piitsuussutsillu killissaa qaqugukkut nalilerneqartassanersog nuarsuarmi sumi njugaarneq najoq-qutaralugu assigiinngissuseqartarluni.

nikkut inuunermi atugassarisaminut piumasarineqartunut pisinnaatitaaffeqarpoq". Tamanna ima isumaqarpoq, meeraq minnerpaamik nerisassaqaassaaq, atisassaqaassaaq kiisalu ukiuminut naleqqiulluni ineriartorsinnaassaaq periarfissaqarlunilu.

2007-IMIIT MEEQQAT PIITSUUSSUSIAT AKIORNIARLUGU POLITIKKIKKUT PERIUSERINEQARTUT

Meeqqat piitsuussusiat pillugu MIPI'p nalunaarusiarisai nangeqattaartut 2007-imeersut innuttaasunit politikikkullu annertuumik oqallisigineqarnerannik kinguneqartitsippur. Nunami namminermi piitsuussutsip killeqarnissaa pillugu politikikkut siunnersuutini saqqummiussineqarpoq suli allu aallarniutaasut aallartinneqarsimagaluartut taamanili unittoorsimappur. Ilaqutariinut meerartalinnut ikiuinissaaq pillugu kommuunikkaartumik ataatsimeersuarnerit ingerlanneqarsimappur, innersuussutini arlalinnik kinguneqartunik, taakkunaannga ilaqutariit nukittorsarniarlugit Ilaqutariinnut Højskole aamma Ilaqutariinnut Qitiuffiit aqutigalugit ilaat piviusunngortinneqarsimallutik. Periusissaaq eqaanerusunngortinniarlugu Meeqqanut tapiissutit pillugit Inatsit allanngortineqarsimavoq, meeqqanullu tapit amerlineqarsimallutik. Meeqqat sinnerlugit Oqaaseqartartoq, Meeqqat pisinnaatitaaffiit Kattuffik MIO kiisalu Meeqqat Siunnersuisooqatigiivi aqutigalugit meeqqat pisinnaatitaaffii nukittorsarneqarput. Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliarsuaq aqutigalugu inuiaqatigiinni misissueqqissaarineq sukumiisog suliarineqarsimavoq. Meeqqat Inuusuttuaqqallu pillugit periusissaaq aqutigalugu meeqqat inuusuttuaqqallu nukittorsarnissaat aallunneqarsimavoq, taamaakkaluartorli meeqqat piitsuussusiat pillugu immikkut qitiutitsineqarsimanani. Suliniutilli meeqqat piitsuussusiisa atugaanerujussua immikkut pitsaasunik kinguneqarsimanerpat?

Piitsuungaatsiarnermut uuttutit nunani pisuujunerusuni atorneqarnerusarpoq, innuttasut amerlanerit inuunissaminnut pisariaqartit tunngaviulluinnartut akilissallugit akissaqarfigisartaagaanni. Piitsuungaatsiarneq aallaavigalugu piitsuussusermut killissarititaasup uuttorneqartarnera innuttaasut isertitarisartaagaasa akunnattuuffiisa procentiisa ilaat piitsuussusermut uuttuinnikkut aalajangerneqartarlutik. Akunnattumik isertitaqartarneq tassaavoq, innuttaasut assigiimmik amerlaqatigiinnik agguarneqartarlutik, affaasa isertitaat aningaasat amerlassusiisa qaangerneri affaasalu ataassinerit uuttorneqartarlutik. OECD-p piitsuussuseq akunnattumik isertitaqarnerup 50%-iinnut nassuiartarpaa, EU piitsuussusermut killigisitaq 60%-imut uuttortarlugu.

Meeraq piitsuusutut nassuiarneqartarpoq, Kalaallit Nunaanni inoqutigiinni akunnattumik isertitaqartartut procentiisut appasinnerusumik isertitanut naleqqiullugu najugaqaraangata. Piitsuungaatsiarneq isertitanut tunngavineqartarpoq, matumunngalu *isertitatut atorneqarsinnaasutut* atitillugu attuumassuteqartinneqarpoq. Isertitanut atorneqarsinnaasunut innersuussutigineqarput *inoqutigiinni isertitat* akileraarutit ilanngaatigalugit, kiisalu isumagininnermi ikiorsiissutit akileraarutaasusanngitsut ilanngaatigalugit, soorlu ineqarnermut tapiissut. Isertitat atorneqarsinnaasut inoqutigiit aningaasarsiornermik atuisartutut periarfissaviini paasinarnepaajusutut isumaqarfigineqarnissaanut paasinissutaasinnasut. Misissueqqissaarinerit Naatsorsueqqissaartarfiup nalunaarsuineri paasissutissatai tunngavineqarput, Kalaallillu Nunaanni inoqutigiit 18-iniit angullugit ukiulinnik meerartallit 2002-mit 2010-mut nalunaarsorsimaneri tunngavineqarsimasut.

NUNATSINNI MEEQQAT PIITSUUSUT AMERLASSUSAAT

Ilaqutariit innarliasut tungaannut politikikkut suliniuteqartoqaraluartoq kisitsisit nutaat Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuusut sulii amerlangaatsiartut takutippaat.

Meeqqat 11,7%-it angullugit 2010-mi Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuungaatsiartut OECD'p akunnattumik isertitaqartartut 50%-iinut uuttortakkt pillugit piitsuungaatsiartunut uuttuutaa aallaavigalugu uttorneqarnerisigut.

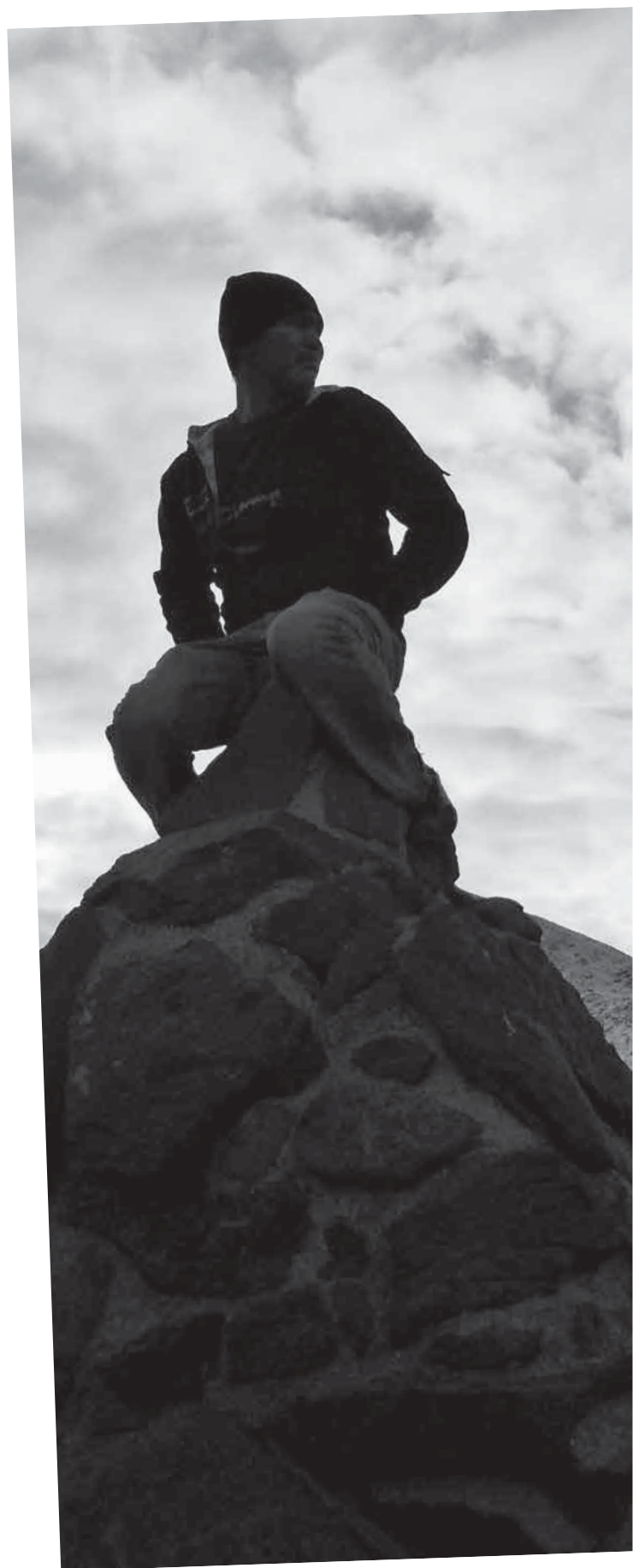
EU'p piitsuungaatsiartunik uuttuutaa akunnattumik isertitaqartartut 60%-ii angullugit uuttuut malillugu meeqqat Kalaallit Nunaannit 19,8%-ii angullugit inuupput.

Meeqqat katillugit 45,9%-t angullugit 2010-mi inoqutigiinni pisortanit ikiorserneqartartuni inuupput.

Piffissami 2008-2010-mi meeqqat 3,1%-ii piitsuujuaannartut inuupput.

Piitsuussuermik OECD'p akunnattumik isertitaqartartut 50%-init ikinnerusunik isertitaqartartut uuttorneqartarneranni meeqqat piitsuussusiisa uuttorneqartarnerat ima takutitsipput:

- Kalaallit Nunaanni piitsuussutsip inissisimanagera Tuluit Nunaanni Canada-milu inissisimanageri assigaat, USA-mulli inissisimanagermut naleqqiullugu appasinnerulluni. Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuusut nunani avannarlernut nunanut naleqqiullugu amerlanerupput, taakkunani 5% aamma 7%-it piitsuungaatsiartutut nalilerneqartarlutik.
- Meeqqat piitsuusut akornanni piffissami 2002-2010-mut nikerartuurtuupput malunnartumik allanngoriaateqarnatik.
- Meeqqat piitsuungaatsiartutut inuusut 2003-mi amerlanerpaaffeqalerput (14,9%) 2006-imilu ikinnerpaaffeqalersimallutik.
- Kommuunikkaartumik inissisimanager tassaavoq nuna tamakerlugu agguaqatigiisitsinermut naleqqiullugu meeqqat piitsuusut amerlanersaasut 2010-mi kommuuneqarfanni Kujalermi aamma Qaasuitsumi najugaqartut, Kommuneqarfik Sermersooq aamma Qeqqata Kommuniani agguaqatigiisitsinerup appasinneraniillutik. Taama assingusumik meeqqat kommuunit illoqarfiini illoqarfiit akornisa iluanni aammattaag assigiingiaarput, meeqqat piitsuussusiata illoqarfinnut naleqqiullugu nunaqarfanni takussaanerulluni.
- Meeqqat piitsuusut amerlanersaat Qaanaami najugaqarput, illoqarfimmi nunaqarfinnilu. Meeqqat piitsuusut 2010-mi Qaanaap saniatiugut illoqarfinni ukunani najugaqartut amerlanersaapput: Nanortalik, Ittoqqortoormiit aamma Qeqertarsuaq.
- Nunaqarfinni meeqqat piitsuunerit nunaqarfinni makku pigisaannik amerlanersaapput: Qaanaaq, Qaqortoq, Tasiilaq, Kangaatsiaq aamma Upernavik.
- Piitsuusutut inuunissaq aarlerinarnerusarpoq ima inissisima-soqartillugu:
 - Inoqutigiinni inersimasut 30-t inorlugit ukioqaraangata
 - Inoqutigiinni angajoqqaat kisermaajugaangata
 - Inoqutigiinni qitornat amerlagaangata
 - Nunaqarfinni najugaqaraanni
 - Inoqutigiinni najugaqartut inersimasut Kalaallit Nunaanni avataanilu inunngorsimagaangata

PEQQISSUTSIMI INOOQATIGIINNERMI MEEQQAT TUNGAANNIT NALIGIINNGISSUTSIT

Meeraanermi piitsuussuseq inooqatigiinnermilu naligiinngissuseq meeqqap inuunerata sinnerani peqqissusaanut pingaaruteqartorujussuuvog inuuneratalu sinnerani peqqissusianut sunnuteqartarluni. Nunani tamani akissarsiat inissisimanagerat, peqqissuseq nappaatillu imminnut ataqatigiinnerat takussaavog: **Inooqatigiinnikkut appassinnerusumik inissisimagaanni peqqissuseq ajornerusarpoq.** Kalaallit Nuaanni isertitatigut kisitsisit naatsorsorneqarneranni takutitsippat Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni naligiinngikkiartuinnartut. Meeraanermi piitsuusutut inuuneq meeqqat peqqissusiannut pitsaanngitsumik annertuumik sunnuteqarsinnaagaluartut misissuinerit takutippaat, meeqqat ilaqtariinni akunnattumik isertitaqartartut kipiluttunarnerpaamik pitsaanngitsumik sunnuteqarfigisartagaat aammattaaq ilaqtariinni amerlanerpaanik isertitaqartartut meerartaannut naleqqiullutik peqqiillionerusatut. Inuiaqatigiinni inooqatigiissutsit akimorlugit peqqissusiini assigiinngissutsit taaneqartariaqarput tassaasut *peqqissutsimi inooqatigiinnikkut naligiinngissutsit.*

Inooqatigiinnikkut qanoq inissisimaneq assigiinngitsutigut uuttorneqarsinnaavog. Ilaqtariinni qitornaqartunut inoqutigiinni isertitat atornerqarsinnaasut uuttorneqarneri aallaavigalugit inersimasut 2005-2010-mi innuttaasut misissuiffigineqarnerini kingullermi takutinneqarpoq, peroriartornermi atugassarititaasut artornartorsiorfiusut, peqqissuseq nappaateqalernissamullu aarlerinaatit ilaqtariinni qitornaqartuni isertitakinneppaajusut akornanni takussaanagerusog.

Misissuinerummi takutippaa inoqutigiinni inersimasut meerartallit atorsinnaasaminnik isertitaqartut 25%-ii makkuninnga nalaataqartarnerartut:

- Peqqissusertik ajornerusumik nalilertaraat
- Akornutaasumik imigassamik aalakoornartumik atuisarlutik
- Ullut tamaasa pujortangaatsiartarlutik
- Meeraanermi kinguaassiuutitigut annertunerusumik innarlerneqartarlutik
- Imminut toqunnissamik eqqarsaateqartarnerarlutik

Peqqissutsimi inooqatigiinnermi naligiinngissuseq inersimasut akornanniinngitsoq takuneqarsinnaavog. Misissuinerup "Kalaallit Nunaanni inuusuttuaqqat atugarissaat 2011-meersup" takutippaa, inuusuttuaqqat ilaqtariit aningaasarsiornikkut inissisimanagerat ilisimaarigaat, ilaqtariillu inooqatigiinnermi ima inissineqartarlutik, inuusuttuaqqat ilaqtariit atugarissaanerannut inissisimanagerat namminneq ilaqtariinnermi anigaasarsiornikkut ajornartorsiuteqarnerannut kiisalu ilaqtariit suliffissaqartitsini-

arnermut attuumassuteqanerannut ataqatillugu misigisartagaannut naleqqiullugu nalilerneqartartut. Misissuinerup takutippaa inuusuttuaqqat inooqatigiinnermi inissisimanagerat nunap immikkoortuini assigiinngitsutigut isumaqarfigineqartartoq, Qeqqani inuusuttuaqqat procentingorlugi amerlanerpaat ilaqtariit atugarissaanerat pitsaasumik nalilerneqartarluni, taamaalilluni inuusuttuaqqat nunaqarfinni peroriartorsimasut illoqarfinni anginerusuni peroriartorsimasunut naleqqiullugu ilaqtariit atugarissaanerat ajornerusutut nalilerneqartarnerulluni. Nunami sumiiffiusumi inooqatigiinnikkut inissisimanagera assigiinngissutaat meeqqat piitsuuneri pillugit uuttuutit naatsorsorneqarneranni tulluuppoq pitsuungaatsiarnerup uuttorneqarnera akunnattumik isertitaqartartut uuttorneqarsina 50%-it ataalugit inoqutigiit isertitaanni atornerqarsinnaasut aallaavigalugit uuttorneqartartut.

Ilaqtariinni inuusuttuaqqat atugarissaanerat uuttorneqarnerat pillugu misissuinerup "Kalaallit Nunaanni inuusuttuaqqat atugarissaat 2011-meersup" takutippaa, meeqqat atuarianni 15-17-inik ukiullit aamma 10. klassit akornanni peqqissutsikkut inooqatigiinnermi malunnartumik nikingassuteqartoqartoq. Makku najoqqutarlugit nikingassutsit 14-iugaangata 11-t taamaalillutik malunniuteqartumik sunniuttarput; peqqissuseq, ileqqulersornissamut aarlerinaatit, atugarisatigut kiisalu inuusuttuaqqat akornanni nalaassutigineqartartut kipiluttunarput. Inuusuttuaqqat ilaqtuminnik atugarliornera saattut naliliisut namminneq peqqissutsikkut anersaakkullu peqqiillioortutut imminnut nalilerneqarsut kiisalu ilaqtariinnut pigissaanerusunut naleqqiullutik imminnut toqoriartarneq annertunerusutut nalilertarparat. Inuusuttuaqqat nalunaarummi aningaasaqarnikkut atugarliornerartutut nalilerneqartut atuarianni suliaqarfisigut angusaqarnerlunnerpaatut aammattaaq nalilerneqartarput. Sunngiffimmi sammisassat aallukusunngilaat, ulluinnarni pujortarnerusarput, aningaasaqarnermilu inuusuttuaqqanut allanut aningaasaqarnikkut inissisimasunut naleqqiullutik naamaartarnikkut misilittagaqarnerullutik. Taamattaaq misissuinerup takutippaa, inuusuttuaqqat inooqatigiinnermi makkuninnga nalaataqartartut inooqatigiinnermi assigiinngissuteqartartut; angajoqqaat imigassamik atornerluisartut, kinguaassiuutitigut innarlerneqartartut, angerlarsimaffimmi arnaminnik persuttarneqartumik naammaattuuisartut kiisalu angajoqqaat annertuumik aaqqiagiinngissuteqartartut.

Misissuinerup takutippaa inuusuttuaqqat ilaqtariinni aningaasarlionerunersuneersut timikkut tarnikkullu annertuumik peqqiillionerunersartut, peqqissutsikkut aarlerinartorsionerunersartut kiisalu peroriartornerminni persuttaanermik, kinguaassiuutitigut innarlerneqarnermik imigassamillu atornerluisarnermit sunnerneqarnerunersimasut. Misissuinerup aamma takutippaa inuusuttuaqqat inooqatigiinnermi appassinnerusumik inissisimasut pisi-masunik artornarnerunersunik misigisaqartarsimapput, tamannalu angajoqqaat akornanni naammattuugassaqqittarluni. Taamaalilluni inooqatigiinnermi kingornussaqaartarneq malunnarluinnartarpoq. Tamanna misissuinerunut allanut tulluuppoq, tamakku takutimmassuk angajoqqaat inuiaqatigiinni inooqatigiinnikkut appassinnerusumik inissisimasut peqqiillionerunersartut, taamalla inissisimaneq qitornaannut ingerlaqqittartoq peqqissutsikkut inooqatigiinnermi naligiinngissutsit atatiinnarnissaanut ilapit-tuutaasarlutik. Taamaammatt angajoqqaat peqqissutsikkut ileq-qui aarlerinaateqartumillu inuusarnerat meeqqanut ataasiakkaanut pingaaruteqaannarani aammali inuiaqatigiinni peqqissutsikkut naligiinngissutsit atatiinnarnissaanut.

MIO'P INNERSUUSSUTAI

Meeqqat piitsuussusiat pillugu ilisimasat pigineqartut tunngavigalugit Meeqqat pisinnaatitaaffinut sullissivik MIO innersuussutinik arlaqartunik suliarinnissimavoq, pitsaanerusumik atugaqalernissamut atatillugu aallussinermik iliuuseqarnermillu qulakkeerinnittussat, taamaalilluni meeqqat piitsuullutik peroriartussanngimmata:

PIITSUUSSUSERMIK NASSUIAAT

- nuna tamakkerlugu piitsuussusermi killissanik aalajangiineq, piitsuussutsip annertussusianik nakkutigininnissamut tunngaviususaaq, piitsuussuserlu qaffakkiartornersoq appariartornersorluunniit nalilersorneqartassalluni. Taamaammat piitsuussutsip killissaanik pisortatigoortumik aalajangiisarnermi suliat aallartinneqarsimasut nangeqqinneqartariaqarput
- najoqqutassat arlallit aallaavigalugit piitsuussuseq uuttoorneqassasoq nakkutigineqarlunilu. Piitsuussuseq ajornartorsiutaavoq arlalitsigut sammiveqartumik uuttoorneqarsinnaallunilu katiterneqarfiuvoq, erseqqinnerusumillu paasisaqarniarluni piitsuussusermik uuttueriaatsit assigiinngitsut arlallit atorineqartariaqarput
- immikkut ilisimasalinnik suleqatigiissitaliortoqassasoq, Kalaallit Nunaanni piitsuussutsimik qaangii-sitsiniarluni periutsinik assigiinngitsunik nassuiaasussat. Suleqatigiissitap piitsuunngornissamut nak-kariarfinnik, inuillu piitsuunngornisaanni eqqarsaatigisassani eqqumaffiginnissaaq.

PIITSUUSSUTSIMIK AKIUINIARLUNI NUNA TAMAKKERLUGU PERIUSISSAQ

- Piitsuussutsimik akiuiniarluni nuna tamaat periusissamik suliarinnittoqassaaq, tamakkununga ilaal-luni meeqqat piitsuussusiat aallullugu, nuna tamakkerlugu kommuunikkaartumillu kiisalu politikkik-kut allaffissornikkullu atuutsinneqalersinnaasoq.
- Meeqqanik inuusuttuaqqanillu sammisaqarnermi suliaqarnermi Kalaallit Nunaanni anigaasarsiornik-kut inooqatigiinnikkullu assigiinngissutsit aallunneqassasut.

MEEQQAT PIITSUUSSUSIANNIK NAKKUTIGINNINNEQ

- Nuna tamakkerlugu piitsuussutsimik killissarititat aalajangerneqarsimasut tunngavigalugit Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuussusiisa allanngoriartorneranik ukioq allortarlugu naatsorsuutiniq suliarinnittoqartassasoq.
- Naatsorsuineq Naatsorsueqqissaartarfimmut attuumassuteqartinneqassaaq suliarineqarlunilu
- Meeqqat atuartut misissuiffigineqartarnerat (Health Behaviour in School-aged Children), ukiut sisamakkaarlugit isumagineqartartoq, aqutigalugu meeqqat inuusuttuaqqallu amigaatigisaat nakkutigineqartassasut. Misissuinnermi inooqatigiinnikkut, peqqissutsikkut, pigisatigut ineqarnikkullu amigaatit paasinierneqassapput.
- Nakkutiginnineq taanna tunngavigalugu meeqqat piitsuussusiisa allanngoriartornerat politikikkut malitseqartinneqassaaq. Ajornartorsiutip takussaanerulertinneqarnissaa ingerlaavartumillu oqallittarnerup qulakkeerneqarnissaa ataavartumillu inerisaanermi suliat qulakkeerneqarnissaat pisariaqarpoq.

PEQQISSUTSIMI INOOQATIGIINNERMI NALIGIINNGISSUTSIMIK NAKKUTIGINNINNEQ

- Meeqqat ukiuini qaqilerilluni suliat salliutinneqassapput. Atugarliornerusut atugarisaasa pitsanngorsarneqarnissaat annertuumik pisariaqartinneqartoq misissuinerup takutippaa. Inooqatigiinnermi kingornuttakkat inooqatigiinnermilu naligiinngissutsit kipitinniarlugit immikkut suliniuteqartoqassaaq. Inooqatigiinnermi pitsaanngitsumik kingornuttakkat annikillisarinarlugit nalinginnaasumik inuunermi inissisimanerup pitsanngorsarneqarnissaanut pingaaruteqartorujussuussaaq.
- Siunissami pitsaaliuinikkut suliniuteqarnerni misissuinnermit matumanga ilisimasat ilaatigut tunngavigineqassapput. Tamanna meeqqat inuusuttuaqqallu naligiinngiffiini immikkut iliuuseqarnissamik periarfissiissaaq.
- Meeqqat inuusuttuaqqallu peqqissusii pitsanngorsarniarlugit pitsaaliuilluni eqaatsumik suliniuteqartoqassaaq. Inooqatigiinnermi appassisumik inissisimanerup atugarliornerujartornerullu akornanni attuumassuteqartoqartoq malunnartumik takussaavoq, eqaatsumillu suliniuteqarneq meeqqanut inuusuttuaqqanullu tamanut sunniuteqassaaq, inooqatigiinnermi qanorluunniit inissisimagaluaaraanni.
- Suliniuteqarnerit ilaqutariinnut tamanut tutsinneqassapput, ilaqutariinni inersimasuni inooqatigiinnikkut naligiinngissutsip kinguaariinnut tulliuuttunut ingerlateqqinneqannginnissaa siunertarlugu. Inooriaatsimik tamatigoortumik isigalugu allanngortitsinissami angajoqqaat meeqqallu peqataatinneqarnissaat pisariaqarpoq.
- Ulluunerani paaqqinnittarfinni atuarfinnilu peqqissutsikkut politikkit inersarneqassapput, taamallu suliniutini aalajangersimasuni tamakku aallaavigaanni iluaqutaasinnaavoq, tamatumani meeqqat tamaasa anguneqarsinnaassammata. Meeqqueriviit atuarfillu peqqissuseq pingaarnertut anguniagarinngilaat, peqqissumilli inooriaaseqarneq ilinniarnissamat tunngaviuvoq pingaarnersiorfigineqartariaqarlunilu.